

TOMME DRÆGTIGHEDSPLADSER – MEN FYLDTE FARE- OG KLIMASTALDE

NOTAT NR. 1817

Hvis fare- og klimastalde er 100 % udnyttet er det relativt billigt at have nogle tomme drægtighedspladser. I lavkonjunkturer kan nedsat kapacitetsudnyttelse i alle staldafsnit nogle gange mindske bedriftens økonomiske tab dette år. Øget fremstillingspris via færre solgte enheder at fordele faste omkostninger på, kan for smågriseproducenter nogle gange opvejes af færre solgte enheder med tab.

INSTITUTION: SEGES SVINEPRODUKTION
FORFATTER: DORTHE POULSGAARD FRANDSEN & MICHAEL GROES CHRISTIANSEN
UDGIVET: 13. JULI 2018

Dyregruppe: Søer
Fagområde: Staldsystemer

Hvad gør man, når klimastaldene kan ikke rumme alle de grise, der fravænnenes? Pladsen kan måske skabes ved at sælge grise ved en lavere afgangsvægt eller ved at sælge nogle grise ved fravænnning? Men det er ikke altid muligt at få tingene til at gå op i en højere enhed i praksis. I stedet bliver resultatet, at produktionsapparatet bliver mere og mere presset.

Grundet avlsfremgang fødes der i en besætning på 1.000 årssøer 500 flere grise om året. Da antallet af patter hos soen ikke er fulgt med, må personalet i farestaldene lave flere og flere ammesøer, og ammesøerne optager pladser i farestalden og gør det svært at fravænne grise, der er fire uger gamle.

Tilpasning af antallet af søer

En måde at bryde den dårlige cirkel på er at låse sig fast på, hvor mange grise der reelt kan produceres i klimastaldene og så lade soantallet variere herefter. I tabel 1 er vist den udvikling, som en besætning på 1.000 årssøer skal gennemgå i de næste 10 år, hvis der optimeres ud fra, at der i hvert hold skal fravænnenes 693 grise.

Når besætningen kuldudjævner til 14 grise pr. so, og det antages, at pattegrisedødeligheden er uændret, vil en årlig avlsfremgang på 0,3 fravænnet gris pr. årssø betyde, at besætningen reduceres fra 1000 årssøer til 883 årssøer i løbet af 10 år, eller omskrevet til en nedgang på 10 år på 120 årssøer (se tabel 1).

Farestaldskapaciteten er udnyttet hele tiden på grund af flere ammesøer pr. hold. Det eneste, som falder i kapacitetsudnyttelse, er drægtighedspladserne.

Tabel 1. Udvikling i en besætning som låser kuld størrelsen efter kuldudjævning til 14 i år 2018. Fokus er på 693 fravænnede grise pr. hold. Et antal som passer med dimensioneringen af egne smågrise- og slagtesvinestalde

År	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Soens diegivning	31,2	31,6	32,1	32,5	32,9	33,4	33,8	34,2	34,7	35,1	35,6
Frav. alder pattegrise	25,01	24,94	24,88	24,82	24,76	24,70	24,64	24,59	24,54	24,49	24,44
Frav. pr. faring	15,71	15,98	16,24	16,50	16,76	17,02	17,29	17,55	17,81	18,07	18,33
Frav. pr. fravænning	12,60	12,60	12,60	12,60	12,60	12,60	12,60	12,60	12,60	12,60	12,60
Faringer pr. uge	44,1	43,4	42,7	42,0	41,3	40,7	40,1	39,5	38,9	38,3	37,8
Kuld pr. årssø	2,29	2,29	2,28	2,27	2,27	2,26	2,26	2,25	2,24	2,24	2,23
Frav. pr. årssø	36,03	36,53	37,03	37,52	38,02	38,50	38,99	39,48	39,96	40,44	40,91
Antal årssøer	1.003	989	976	963	951	938	927	915	904	894	883
% ammesøer pr. farehold	24,7	26,8	28,9	31,0	33,0	35,1	37,2	39,3	41,3	43,4	45,5
Frav. pr. hold	693	693	693	693	693	693	693	693	693	693	693

Besætningens økonomiske omkostning ved ikke at tilpasse produktionsapparatet til at have 100 % so-kapacitetsudnyttelse kan beregnes som den gennemsnitlige renteomkostning ved at have en drægtighedsplads til 8.600 kr./plads i nypris stående tom. Over hele den 10-årige periode belaster det bedriften med cirka 521.000 kr.

Øgede lønomkostninger

Der bruges cirka fire timer pr. årssø i farestalden og fire timer i drægtighedsstalden. Hvis lønsummen ikke reduceres over årene, kan omkostningen ved øget løn cirka beregnes som $10 \text{ år} * (120 \text{ færre søer}) * 50\% * 170 \text{ kr./timen} * 4 \text{ timer/so} = 408.000 \text{ kr.}$ eller 40.800 kr. pr. år i øget lønomkostning i soholdet, uden der produceres flere grise.

Samlet set er nulpunktsomkostningen ved ikke at benytte hele produktionsapparatet til søer en omkostningsforøgelse på 1,44 kr. pr. fravænnet gris, og en mulig øget lønsum på 1,13 kr. pr. fravænnet gris. Der er cirka en potentiel ¼ fuldtidsstilling sparet i år 2028, hvis man vælger at gøre det.

Table 2. Gennemsnitlig omkostningsforøgelse pr. fravænnet gris og i alt set over 10 år

	Pr. gris over 10 år	I alt over 10 år
Tab, ubenyttet produktionsapparat, kr.	1,44	521.403
Øget omkostning løn (hvis den ikke reduceres), kr.	1,13	408.000
Omkostning i alt pr. fravænnet gris, kr.	2,57	929.403

Pr. procentpoint over de 10 år (gns. 6 % færre årssøer) koster et procentpoint færre årssøer maksimalt 0,43 kr. pr. 30 kg i øget fremstillingspris pr. gris i et anlæg, hvor fare- og smågrisestalde ellers er 100 % udnyttet. Da smågrisestalden er 100 % kapacitetsudnyttet i dette eksempel, er der ikke tab på færre smågrise igennem denne stald.

Påvirkning af nulpunktsomkostningen ved færre søer midlertidigt end der reelt er plads til både i soholdet og klimastaldene

Prisen for de afsatte grise kan afhænge af mængden, der produceres på bedriften. Eksempelvis kan 200 overskydende grise afsættes til puljen til en acceptabel pris i perioder med højkonjunkturer, mens grisene i perioder med lavkonjunkturer kan afsættes med betydelige tab.

Bedriftsøkonomien i at reducere soantallet vil altså afhænge af høj/lavkonjunktur i svinebranchen, den mængde af grise, der skal afsættes til puljen, samt hvor reversibel, kapacitetsomkostningen lønninger er på bedriften.

Hvor meget stiger omkostningen ved at producere grise til fravæning og/eller produktion til 30 kg, hvis et anlæg midlertidigt ikke udnyttes fuldt ud? I eksemplet er omkostningsniveauet taget fra Den beregnede Smågrisenotering primo 2018. Afskrivninger og renter på produktionsapparatet minus stambesætning er uafhængig af antallet af producerede enheder på bedriftsniveau. Lønomkostningerne er en mulig reversibel omkostning.

I et produktionsanlæg med 1.250 søer med salg af smågrise ved 30 kg vil en reduktion i soantallet til 1.125 årssøer, det vil sige 10 %, påvirke nulpunktomkostningen med cirka 4,7 kr. pr. fravænnet gris. Lønomkostningen vil stige med 4,8 kr. pr. fravænnet gris, hvis arbejdsstyrken og lønomkostningen fastholdes. I teorien burde lønomkostningen variere med antallet af søer.

Tabel 3. Påvirkning af nulpunktsomkostning ved 10 % færre søer

	Nudrift	Pr. fravænned, nudrift	Pr. fravænned, færre søer	Meromkostning pr. fravænned gris ved 10 % færre søer
Søer, stk.	1.250		1.125	
Årligt fravænnede, stk.	40.625		36.562	
Lønomsomkostninger, kr.	1.746.875	43	47,8	4,78
Afskrivning forrentning og inventar bygninger, kr.	1.706.250	42	46,7	4,67
I alt, kr.				9,44

Omkostningerne i smågrisestalden ved manglende kapacitetsudnyttelse af smågrisestalden er vist i tabel 4. Dog vil smågrisestalden, med den avlsfremgang der har været, nok i forvejen være tæt på 100 % udnyttelse. Færre søer på en bedrift med smågrise vil/kan også påvirke nulpunktsomkostningen i 7-30 kg's produktionen. Kapitalomkostningen vil stige med cirka 1,7 kr. pr. smågris ved 10 % færre grise i anlægget og lønomsomkostningen med cirka 1,3 kr. pr. smågris, hvis arbejdsindsatsen ikke kan tilpasses den mindre aktivitet.

Tabel 4. Nulpunktsomkostning på smågrise ved en reduktion i et anlæg, så der indsættes 10 % færre grise via reduktion i soholdet

Smågrise	Smågrise, nudrift	Pr. smågris, nudrift	Smågrise, færre søer	Meromkostning pr. solgt smågris 7-30 kg
Solgte enheder, stk.	39.609		35.648	
Lønomsomkostning, kr.	594.141	15	16,3	1,25
Afskrivning forrentning og inventar bygninger, kr.	792.188	20	21,7	1,67
I alt, kr.				2,92

Hver gang soantallet reduceres med et procentpoint, stiger nulpunktsomkostning med cirka 0,90 kr. pr. 7 kg's gris, og cirka 0,30 kr. pr. 7-30 kg's gris. I runde tal er det 1-1,20 kr. pr. 30 kg's gris pr. procentpoint i stigning i fremstillingspris ved midlertidig kapacitetstilpasning. Omkostningen pr. procentpoint nedgang i soantal er selvfølgelig højere i dette eksempel end med 100 % farestaldsudnyttelse og 100 % smågrisestaldudnyttelse, men hvorfor overhovedet gå ned i soantal, hvis der er plads i farestald og klimastalde?

Næste eksempel er hentet fra virkeligheden, hvor långiver var særligt opmærksom på at have mange søer i anlægget og dermed mange smågrise til salg, men ikke var særlig opmærksom på sobesætningens afsætningsfunktioner. Den manglende forståelse endte faktisk med at øge besætningens tab.

Bedriftens afsætningsfunktion ved salg af grise

Tabel 5 illustrerer et konkret eksempel på en besætning, der i 2015 har to faste aftagere af smågrise.

Den første aftale på 12.000 grise afregnes til beregnet notering. I den anden aftale afregnes grisene til 50 % beregnet og 50 % pulje PRRS-positiv. Desværre kunne aftalerne ikke dække hele produktion, hvorfor der i hver uge var 30-40 grise i overskud, som blev forsøgt solgt i passende portioner. De sidste grise blev solgt til en meget lav pris på 256 kr. pr. gris.

Tabel 5. Besætningens afsætningsfunktion som den blev opgjort efter 2. halvår 2015

Grise	%	Prissætning	Tillæg	Salgspris Kr./styk	Gns. pris til og med dette antal	Fald i gns. pris I kr. gris
12.000	60	Beregnet	11+15+7	381	381,0	0
6.800	33	Beregnet/PRRS positiv	11+15+7	348	369,1	11,9
1.900	7	PRRS pulje	0	256	358,7	22,3

Hvis det antages, at bedriftens nulpunktkomkostning er 370 kr. pr. smågris ved 30 kg ved maksimalt soantal, kan der udregnes tre scenarier for bedriftens bundlinje med 60, 93 eller 100 % kapacitetsudnyttelse af so-pladser. Uanset hvad, kører produktionen med underskud på grund af lavkonjunkturen, men tabet begrænses mest muligt ved scenarie 2. 100 % kapacitetsudnyttelse giver et ekstra tab på 85.000 i stedet for kun 93 %, selv når øgede nulpunktkomkostninger ved færre søer indregnes (se tabel 6).

Tabel 6. Økonomi ved de 3 afsætningsscenarier. Der er regnet med 1 kr./procentpoint reduktion i soantal i forhold til 100 % kapacitetsudnyttelse

Scenarie	Nulpunktsomkostning ved denne mængde grise ved 30 kg	Solgte	Salgsindtægt	Udgifter	Sobedriftens bundlinje
1	410	12.000	4.572.000	4.920.000	-348.000
2	377	18.800	6.938.400	7.087.600	-149.200
3	370	20.700	7.424.800	7.659.000	-234.200

De sidste 7 % af søerne burde ikke have været i besætningen i denne periode, da de øgede underskuddet med cirka 85.000 kr. Specielt i lavkonjunkturer er afsætningsfunktionen ved salg vigtig for bedriftens bedste bundlinje. Løsningen i denne besætning var, at smågriseproducenten indkaldte de to faste smågriseaftagere til møde, og de blev enige om at indlægge en pause cirka hver 14. uge, så det var muligt at sælge et helt hold grise på 475 til puljen.

Konklusion

Det er væsentligt nemmere at beregne påvirkningen af fremstillingsprisen ved manglende fuld kapacitetsudnyttelses end tab/gevinst ved at have manglende fuld kapacitetsudnyttelses af alle staldafsnit. Tab/gevinst ved færre enheder vil jo afhænge af konjunkturer i smågrisemarkedet.

Fremstillingsprisen øges med cirka 1,44 kr. ekstra pr. fravænned gris ved at acceptere 6 % færre årssøer over 10 år med tomme drægtighedspladser til følge, hvis resten af staldene er fyldt op. Derudover koster det 1,13 kr. ekstra pr. fravænned gris, hvis man fastholder samme arbejdsstyrke og lønomkostninger, selv om soantallet falder pr. procentpoint nedgang i soantal. I dette eksempel koster manglende udnyttelse af drægtighedspladser cirka 0,40 kr. pr. 30 kg's gris pr. procentpoint i meromkostning på fremstillingsprisen.

En midlertidig nedgang i soantallet på grund af lavkonjunktur/svigtende afsætning, hvor fare- og klimastald således ikke er 100 % udnyttet øger fremstillingsprisen cirka 1. kr. pr. fravænned gris pr. procentpoint reduktion i soantal og 0,3 kr. pr. 7-30 kg's gris pr. procentpoint ned i soantal eller i alt cirka 1,3 kr. pr. 30 kg's gris pr. procentpoint ned i soantal i øget fremstillingspris. Disse omkostninger skal sættes i forhold til, om der er høj- eller lavkonjunktur på smågrisemarkedet, da det er en ting, hvordan bedriftens nulpunktsomkostninger påvirkes, noget andet er profitten eller tab pr. gris.

Øget fremstillingspris via lavere kapacitetsudnyttelse kan faktisk nogle gange svare sig i lavkonkurer, specielt hvis besætningens afsætningsfunktion for ekstra marginale grise afslører en faldende salgspris for disse. På trods af stigende fremstillingspris ved at reducere soantallet midlertidigt, kan det ved meget lave priser på de sidst solgte grise, faktisk forbedre en bedrifts midlertidige bundlinje at reducere produktionsomfanget. I det viste eksempel kunne en smule forudseenhed måske have forhindret et tab på 85.000 kr. ved 7 % reduktion i soantallet.

Hvis en bedrift er meget konkurrencedygtig på nulpunktsomkostning i forhold til gennemsnitlige salgspriser, bør so- og smågrisealde udvides ved flaskehalse. Omvendt vil der være en del andre sobesætninger, hvor den nuværende fremstillingspris er så tæt på forventede salgspriser, at manglende profithjemtagning ved færre enheder til salg ikke påvirker det samlede regnestykke nævneværdigt.

Alle sobesætninger burde have fokus på maksimalt muligt antal enheder til salg i højkonkurer, og være meget mere beviste om stykantal produceret i lavkonjunkturer, hvor flere grise ud af stalden til salg reelt kan øge bedriftens underskud dette år, i forhold til lidt færre enheder til salg.

Fokus alene på fremstillingspriser pr. enhed og minimering af disse via 100 % staldudnyttelse, er derfor ikke nødvendigvis en korrekt økonomisk metode, til at optimere hele bedriftens bundlinje på.

Tlf.: 33 39 45 00

svineproduktion@seg.es.dk

Ophavsretten tilhører SEGES. Informationerne fra denne hjemmeside må anvendes i anden sammenhæng med kildeangivelse.

Ansvar: Informationerne på denne side er af generel karakter og søger ikke at løse individuelle eller konkrete rådgivningsbehov.

SEGES er således i intet tilfælde ansvarlig for tab, direkte såvel som indirekte, som brugere måtte lide ved at anvende de indlagte informationer.